

Nr 413.

Godkänd av första kammaren den 27 juni 1942.

Godkänd av andra kammaren den 27 juni 1942.

Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till folkskoleväsendet m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(Statsutskottets utlåtande nr 203.)

Till Konungen.

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (punkterna 142, 145, 148 och 159 av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1942) föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som bleve riksdagen förelagd, beräkna för budgetåret 1942/43

dels till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor ett förslagsanslag av 134,000,000 kronor;

dels till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare för vid statsunderstödda sjukvårdsanstalter och vid vissa barnhem intagna barn i skolåldern ett förslagsanslag av 200,000 kronor;

dels till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt föreståndarinnor och biträdande föreståndarinnor vid skolhem och arbetsstugor ett förslagsanslag av 400,000 kronor;

dels ock till Nomadskolor: Avlöningar ett förslagsanslag av 145,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i propositionen nr 292, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 24 april 1942, föreslagit riksdagen att

1. godkänna av departementschefen i sistnämnda statsrådsprotokoll förordade ändrade grunder för statsbidrag till avlöning åt timplärare vid folkskoleväsendet;

2. till Kurser för hjälpklasslärare för budgetåret 1942/43 anvisa ett anslag av 20,000 kronor;

3. till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor för budgetåret 1942/43 anvisa ett förslagsanslag av 134,000,000 kronor;

4. medgiva, att ur sistnämnda anslag må, om och i den mån behov därav prövas föreligga, utgå statsbidrag till undervisning för svenska barn i utlandet, dock med sammanlagt högst 25,900 kronor;

5. till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare för vid statsunderstödda sjukvårdsanstalter och vid vissa barnhem intagna barn i skolåldern för budgetåret 1942/43 anvisa ett förslagsanslag av 200,000 kronor;

6. till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt föreståndarinnor och biträdande föreståndarinnor vid skolhem och arbetsstugor för budgetåret 1942/43 anvisa ett förslagsanslag av 400,000 kronor;

7. godkänna av departementschefen angiven personalförteckning för nomadskolorna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1942/43;

8. godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för nomadskolorna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1942/43;

9. till Nomadskolorna: Avlöningar för budgetåret 1942/43 anvisa ett förslagsanslag av 144,600 kronor.

I samband härmed har riksdagen till behandling förehaft *dels* de likalydande motionerna I: 35 och II: 65, vari hemställts att riksdagen vid behandlingen av åttonde huvudtiteln i vad avser folkskoleväsendet må med beaktande av i motionerna anförda synpunkter uttala, att en ökad varsamhet bör iakttagas vid den fortsatta rationaliseringen av folkskoleväsendet, särskilt i fråga om indragning av skolor, *dels* de likalydande motionerna I: 91 och II: 128, vari hemställts, att riksdagen måtte uttala, att beträffande den fortgående centraliseringen av vårt folkskoleväsende större varsamhet iakttagas och att indragning av skolor endast i uppenbart oundvikliga fall sker, *samt att* Kungl. Maj:t vidtager utredning angående statliga skyddsåtgärder vid barnens skolvägar och till nästa riksdag framlägger förslag härom, *dels ock* motionen II: 385, vari hemställts, att riksdagen ville uttala, att överlärnarnas undervisningsskyldighet med det snaraste måtte bli föremål för omprövning med beaktande av önskemålen att den för dem stadgade undervisningstiden på lämpligt sätt avväges, så att deras ställning som lokala skolledare på ett fullt tillfredsställande sätt kan tillgodoses.

I. Hjälpklassundervisning m. m.

Departementschefen har förordat genomförande av vissa åtgärder för att reglera och främja särskild undervisning inom folkskoleväsendets ram för psykiskt efterblivna barn. Dessa åtgärder avse i främsta rummet undervisningen i särskilda hjälpklasser. För hjälpklassundervisningen skulle uppställas vissa normerande regler, avseende uttagningen av barn till hjälpklass, upprättandet och bibehållandet av sådan klass, hjälpskolans skolformer samt

själva undervisningen inom hjälpklass. Vad departementschefen i dessa hänseenden anfört och föreslagit har icke givit riksdagen anledning till erinran.

Departementschefen har vidare förordat återupptagande av den sedan krigsutbrottet inställda kursverksamheten för utbildning av hjälpklasslärare och i sådant avseende föreslagit anordnande av dels en egentlig utbildningskurs, omfattande 18 veckor, och dels en fortbildningskurs om 6 veckor. Då enligt riksdagens mening en rationell utbildning av lärare för hjälpklassundervisning utgör en av de viktigaste förutsättningarna för att sådan undervisning i önskvärd utsträckning skall kunna komma till stånd, bifaller riksdagen departementschefens förslag i fråga om anordnande av kurser för hjälpklasslärare och anvisande för ändamålet av ett anslag av 20,000 kronor för budgetåret 1942/43.

I syfte att stimulera folk- och småskollärare att utbilda sig för hjälpklassundervisning har departementschefen förordat, att lärare, som undervisar i hjälpklass, skall vara skyldig att meddela undervisning i en omfattning, som med 4 veckotimmar understiger undervisningsskyldigheten för motsvarande lärare i normalklass. Å andra sidan förutsätter departementschefen, att lärare under tiden för genomgång av i det föregående omnämnd kurs skall vidkännas s. k. B-avdrag. Departementschefen har i nu nämnda avseende följt det förslag, som skolutredningen efter samråd med 1941 års lärarlönesakkunniga framlagt. Statskontoret hade avstyrkt förslaget om nedsatt undervisningsskyldighet för hjälpklasslärare men å andra sidan förordat rätt till oavkortad lön under ledighet för genomgång av kurs för hjälpklasslärare. Allmänna lönenämnden åter hade — ehuru icke enhälligt — förordat rätt för ordinarie lärare, men däremot icke för extra ordinarie, till oavkortad lön samtidigt som lönenämnden tillstyrkt förslaget om nedsatt undervisningsskyldighet för hjälpklasslärare. Såväl statskontoret som allmänna lönenämnden hade förutsatt, att lärare efter genomgången kurs i gengäld skulle vara skyldig att åtaga sig undervisning i hjälpklass.

Riksdagen är liksom departementschefen av den meningen, att det för lärarekryteringen är av större vikt, att lärarna beredas viss kompensation för undervisningen i hjälpklass genom lägre undervisningsskyldighet än genom förmånen av oavkortad lön under utbildningstiden. Riksdagen har med hänsyn härtill bifallit det av departementschefen förordade förslaget.

Departementschefen har vidare uttalat sig för att statsbidrag må kunna i vissa fall utgå till skolskjutsar och inackordering beträffande lärjungar i hjälpklass. Vad departementschefen härutinnan anfört har icke givit riksdagen anledning till erinran.

Slutligen har departementschefen förordat, att statsbidrag må kunna utgå för anordnande av speciella lektioner under högst 4 veckotimmar för psykiskt efterblivna barn i de fall, då särskild hjälpklassundervisning ej kunnat anordnas. Riksdagen bifaller departementschefens ifrågavarande förslag.

II. Anslagsberäkningar.

1. Förslagsanslaget till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor.

Departementschefen har inledningsvis erinrat dels om det i fjol fattade beslutet beträffande åtgärder för rationalisering av folkskoleväsendet, dels ock om de uttalanden rörande vikten av att därvid förfara med varsamhet, som gjorts såväl av departementschefen som av riksdagen. I nu förevarande sammanhang har departementschefen framhållit de svårigheter, som för närvarande möta vid anordnandet av skolskjutsar och inackordering för skolbarn. Även riksdagen vill, med anledning av vad i motionerna I: 35 och II: 65 samt I: 91 och II: 128 anförts, erinra om att takten i det pågående rationaliseringsarbetet kommer att icke oväsentligt minska till följd av de av departementschefen angivna omständigheterna, vilka sålunda komma att framtinga en viss återhållsamhet i centraliseringen av folkskoleväsendet.

I motionerna I: 91 och II: 128 har framställts ett yrkande av innebörd, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående vidtagande genom statens försorg av åtgärder för åstadkommande av skyddsanordningar för skolbarn på platser, där dessa nödgas vänta på ankomsten av skolskjuts. Med anledning härav får riksdagen såsom sin mening framhålla, att det i allmänhet icke torde möta större svårigheter för vederbörande kommun att utan statsbidrag vidtaga lämpliga dylika åtgärder, där så anses oundgängligt. Det bör i detta sammanhang framhållas, att en skolindragning i regel torde medföra en besparing icke endast för statsverket utan även för kommunen. Riksdagen har härmed icke velat förneka, att svårigheter av olika skäl undantagsvis kunna möta för vederbörande kommun att på egen bekostnad vidtaga skyddsanordningar av ifrågavarande slag.

I motionen II: 385 framhålles, att den vidtagna höjningen av överlärnas undervisningsskyldighet mångenstädes medfört olägenheter. Riksdagen får med anledning härav erinra, att ifrågavarande höjning vidtagits i besparingssyfte och att ett årligt belopp av omkring 70,000 kronor härigenom beräknats bliva inbesparat. Då emellertid höjningen av undervisningsskyldigheten även enligt riksdagens uppfattning icke sällan medfört vissa olägenheter, förutsätter riksdagen, att frågan om en skälig reducering av undervisningsskyldigheten upptages till övervägande, så snart mera normala förhållanden inträtt.

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag har riksdagen uppfört ifrågavarande anslag för budgetåret 1942/43 med 134,000,000 kronor och har icke funnit anledning till erinran mot vad departementschefen i detta sammanhang anfört och föreslagit.

2. Förslagsanslaget till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare för vid statsunderstödda sjukvårdsanstalter och vid vissa barnhem intagna barn i skolåldern.

Riksdagen har i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag uppfört förevarande anslag för budgetåret 1942/43 med 200,000 kronor.

3. Förslagsanslaget till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt föreståndarinnor och biträdande föreståndarinnor vid skolhem och arbetsstugor.

Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av ett anslag av 400,000 kronor till ifrågavarande ändamål har icke givit riksdagen anledning till erinran.

4. Förslagsanslaget till Nomadskolor: Avlöningar.

Riksdagen har icke funnit anledning till annan erinran mot Kungl. Maj:ts förslag under förevarande punkt, än att, i överensstämmelse med vad riksdagen i annat sammanhang beslutat beträffande nytt avlöningsreglemente för nomadlärare, lönegraderna för dessa lärare betecknats LO 17 respektive LO 9.

Under återopande av vad sålunda anförts får riksdagen anmäla, att riksdagen, i anslutning till Kungl. Maj:ts förslag,

1. godkänt av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 24 april 1942 förordade ändrade grunder för statsbidrag till avlöning åt timplärare vid folkskoleväsendet;

2. till *Kurser för hjälpklasslärare* för budgetåret 1942/43 under åttonde huvudtiteln anvisat ett anslag av 20,000 kronor;

3. till *Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor* för budgetåret 1942/43 under åttonde huvudtiteln anvisat ett förslagsanslag av 134,000,000 kronor;

4. medgivit, att ur sistnämnda anslag må, om och i den mån behov därav prövas föreligga, utgå statsbidrag till undervisning för svenska barn i utlandet, dock med sammanlagt högst 25,900 kronor;

5. till *Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare för vid statsunderstödda sjukvårdsanstalter och vid vissa barnhem intagna barn i skolåldern* för budgetåret 1942/43 under åttonde huvudtiteln anvisat ett förslagsanslag av 200,000 kronor;

6. till *Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt föreståndarinnor och biträdande föreståndarinnor vid skolhem och arbetsstugor* för budgetåret 1942/43 under åttonde huvudtiteln anvisat ett förslagsanslag av 400,000 kronor;

7. godkänt följande personalförteckning för nomadskolorna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1942/43:

P e r s o n a l f ö r t e c k n i n g .

Tjänstemän å ordinarie stat.

Befattning.	Lönegrad.
5 lärare vid byskola	LO 17
16 lärare vid visteskola	LO 9;
8. godkänt följande avlöningsstat för nomadskolorna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1942/43:	

A v l ö n i n g s s t a t .

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor	101,000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	»	12,200
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	»	14,500
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	16,900
	Summa kronor	144,600;

9. till *Nomadskolor*: Avlöningar för budgetåret 1942/43 under åttonde huvudtiteln anvisat ett förslagsanslag av 144,600 kronor.

Stockholm den 27 juni 1942.

Med undersåtlig vördnad.